

La Dalmazia

Giuseppe Modrich, 1892

Mostar.

Samo dva sata željeznicom. I bilo je vrijedno truda, otići na taj izlet, makar samo da vidiš čuveni Trajanov most, vilenjački most. Usput je nekoliko hercegovačkih sela, prilično lišenih nekih slikovitih scena. Samo jedno se divno ukazuje: Počitelj. Izdubljen u brdu, uzdiže se poput amfiteatra vrlo gracioznih kontura: izgleda kao grad Nirnberg, s kojim su se djeca poigrala. Usred sela je džamija sa velikom zelenom kupolom, sa svojim vitkim minaretom, a kraj nje visoki čempres. Jedan nezaboravan pogled.

- To je selo iz poezije, gledano izdaleka - upozorava me suputnik, posebno tako obasjano od sunca; ali ne bi ostao tamo ni sat vremena, tako je grubo i ubistveno.

Mogao je i da me ostavi u mojoj iluziji. Koliko je stvari i koliko ljudi i koliko ideala, da ih pomno analiziramo, gore od njihovog spoljašnjeg izgleda...

Nekoliko modernih zgrada grupisano je oko željezničke stanice u Mostaru, dosta udaljene od centra. Oni čine evropsku četvrt, dok je cijeli ostali dio grada čisto azijski. Počinjem da napuštam stanicu. Pri izlasku službenik nemilosrdno zahtijeva moj pasoš. Inače neću proći. Pokazujem svoj pasoš i prolazim bez problema. Krećem prema glavnoj ulici grada, čije kuće se protežu njenom dužinom, grupisane između uskih ulica,

gdje nema zraka za disanje. Lijepi željezni most, nedavno izgrađen, prelazi preko Neretve. Nekoliko radnji, modernog izgleda, niklo je nakon austrijske okupacije. Mnogo pivnica, par bečkih kafea, nekoliko pristojnih hotela, bezbrojne džamije, velike i male, sa čijih minareta hodža poziva vjernike na molitvu pet puta dnevno. Veličanstveni hotel, koji još nije otvoren, privlači moju pažnju. Kasnije sam saznao da je izgrađen o državnom trošku, ali da nije bilo moguće otvoriti ga, jer niko nije želio da preuzme posao. Prošla su dobra vremena "zlatne kiše": Mostar je danas sa svojih 20.000 stanovnika siromašniji nego prije.

Na kraju sam glavne gradske ulice, pitam gdje da nađem čuveni Trajanov kameni most.

- Tu je, spusti se niz ove dvije stepenice i vidjet ćeš ga.

Siđem niz dvije stepenice, i ukaza mi se taj divni most.

Ništa nije pjesnički gracioznije u pogledu konstrukcije.

Toliko je vitak i lagan da izgleda kao da je napravljen od zraka. Ima samo jedan smion luk, dug tridesetak metara, i podignut od vodostaja, ljeti, oko 25 metara. Teško je povjerovati da su tolike rimske falange i turske horde prešle su preko njega, a da se nije urušio. To mu je sigurno bilo predodređeno, sve do dolaska svijetlih sultana. Da li ga je Trajan ga je sagradio na kraju prvog vijeka naše ere? Nije sigurno. Ali ima sva obilježja jednog vrlo drevnog i izrazito umjetničkog spomenika. Ispod njegovih temelja, između vodenih zelenih mrlja, su virovi, idilično se miješaju, tvoreći nejasne, hirovite, pjenušave slapove. Zapravo, to je most iz snova, vilenjački most.

Odlazim odatle i ulazim u tursku kafanu. Sa poštovanjem pozdravljam brojne mušterije koji tamo sjede na velikim stolicama, s prekriženim nogama i neizbježnim čibukom u ustima. Upuštam se u nekakav razgovor s njima. Ne znam kako, ali počelo se govoriti o Meki.

"I ja sam", rekao je jedan od njih, "učestvovao u prošlogodišnjem nesretnom hodočašću. Sjećate li se? Vraćali smo se engleskim parobrodom, i sumnjajući u to da je među nama je izbila kolera, nisu ga htjeli pustiti ni u jednu luku. Imali smo oko stotinu dana karantene: a posljednjih trideset dana u Trstu.

- I vi ste bili među tim sumnjivim hodočasnicima?

- Ja lično: vraćao sam se iz Meke. Kao i svi hodočasnici, i ja imam pravo nositi oznaku hadžiluka oko fesa. Ja sam hadžija.

Malo ko je u kafiću imao omotan fes. Zanimalo me je saznati neke pojedinosti o hodočašću u Meku.

- Koliko vremena i koliko novca ste izdvojili za vaše pobožno hodočašće?

- Šest mjeseci i hiljadu florina. Ali išli smo i u Medinu, da posjetimo Poslanikov mezar.

- Je li daleko od Meke?

- Sedam dana na kamili, kroz pustinju. Išli smo iz Meke u procesiji, prateći dragocjeni tepih koji šalju egipatske khedive, svake godine. Tepih košta jedan milion.

- A koliko hodočasnika dolazi u Meku?

- Preko 500.000. Imajte na umu da ih sve prima velika džamija sa svojim okruženjem.

-Moli se, razgovaraj, radi neki posao, ukratko, neće ti biti dosadno.

- Je li to vaše najsvetije mjesto?

- Bez sumnje. Tamo je Prorok činio svoja čuda.

Zamislite, postoji pećina u kojoj bilo ko, ili mali kao

patuljak, ili velik kao div, može proći, ravno, bez saginjanja. I svi glavama dodiruju vrh ulaza. To je čudesna pećina.

- Ne mogu da vjerujem. Dakle, diže li se ulaz, ili spušta, prema visini onoga koji ulazi?

– Tako je. Zatim tu je čudesna fontana: u dva mlaza šiklja voda, iz jednog mlaza je slana kao morska,

a iz drugog je slatka. Dvije se vode spajaju u jednu

veliku zdjelu, a iz ove opet izlaze kroz dva mlaza: iz jednog opet imate slanu, a iz druge slatku.

Ukratko, vjersko praznovjerje uzima godišnje

muslimanskom svijetu preko milijardu franaka. I blagoslovljeni su kada mogu reći da su vidjeli grob

proroka, njegovu pećinu i njegov čudesni izvor. Sve u čast Alaha i Muhameda, njegovog velikog proroka.

Za vrijeme ručka me dočekuje predavanje o statistici.

Dvije pokrajine, Bosna i Hercegovina, broje 1.400.000

stanovnika, od toga 600.000 osmanlija, 500.000 Srba, 300.000 su katolici.

Austrija ovdje drži 10.000 vojnika i do sada je, u trinaest godina okupacije, utrošila u javnim radovima, u željeznice, u utvrde, itd. preko 600 milijuna florina. Ovdje Austrijska politika sada...

- Ali zar svaki turčin nema četiri žene? - rekao sam, da skratim.

- Ne, samo jednu...

- Zar niste ottomani? A mi ostali bimani? (igra riječi-ottomani-osmoruk, bimani-dvoruk)...

To bi objasnilo zašto im je dopušteno uzeti četiri žene...

